مقالاتی که در این صفحه منتشر می‌شود، از مهم‌ترین منابع خارجی درباره مجموعه موضوعات مرتبط با ایران یا دیگر تحولات و رویدادهای مهم جهان گزینش شده است. هدف اصلی از انتشار این مقالات، ارائه مستقیم و بی‌واسطه مهم‌ترین تحلیل‌ها در حوزه‌های راهبردی به تحلیلگران فارسی‌زبان است. کاملا روشن است که تحلیل‌های مندرج در این مقالات موضع روزنامه «وطن امروز» نیست. شاید در بسیاری از موارد «وطن امروز» دیدگاهی اساسا متفاوت داشته باشد و حتی در بقیه صفحات روزنامه به نقد آنها بپردازد.
همچنین بدیهی است در برخی از این مقالات رسانه برای رسیدن به نتایج دلخواه خود و عملیات روانی روی مخاطب هدف، تعمدا اطلاعات غلط و تحلیل‌های جهت‌دار گنجانده است.
مطالعه مستمر این مقالات این امکان را به خواننده خواهد داد با ذهنیت راهبردی غرب درباره ایران یا دیگر تحولات مهم جهان آشنا شود.

حمله سایبری اخیر و نواقص دفاع سایبری آمریکا

اندرو بیتی: سرقت اقفورماتیک جسورانه اطلاعات شخصی ۴ میلیون تن از کارمندان و کارکنان فدرال آمریکا که در روزهای گذشته به خبر دفاع رسانه‌های آمریکا و جهان تبدیل شد، نقایص و محدودیت‌های دفاع سایبری این کشور را بیش از پیش نمایان کرد. این در حالی است که دولت «باراک اوباما» رئیس‌جمهور آمریکا در برابر انتقادات فزاینده تلاش می‌کند راه‌حلی مناسب برای آن بیابد کند.

اول آوریل (دوازدهم فروردین)، در شرایطی که آمریکا در اوج مذاکرات با ایران درباره برنامه هسته‌ای این کشور قرار داشت، بارک اوباما حکمی امضا کرد که طبق آن دولت آمریکا اجازه پیدا می‌کند بر ضد هکرهایی که در خارج از آمریکا ضد منافع این کشور فعالیت می‌کنند، مجازات‌هایی اعمال کند. اوباما با این کار تدبیر قابل توجهی برای مقابله با تهدیدهایی اتخاذ کرد که شاید اهمیت آنها کمتر از تهدیدهایی که واشنگتن از جلب توان احساس می‌کند، نباشد. محورت راهبرد دولت آمریکا این است که با اعطای اختیارات بیشتر به آژانس امنیت ملی به منظور ردیابی آسان‌تر حملات اقفورماتیک احتمالی، دفاع سایبری کشور را بهبود بخشد.

اما سامانه دفاع سایبری آمریکا برای این کشور هزینه‌بر است، کامل نیست و با توجه به شیوه‌های جدیدی که هکرها به کار می‌گیرند خیلی زود فرسوده و ناکارآمد می‌شود و سرقت گسترده داده‌های شخصی کارمندان فدرال آمریکا که گفته می‌شود کار هکرهای چینی بوده است، نقایص و محدودیت‌های موجود در سامانه دفاع سایبری آمریکا را بیش از پیش نمایان ساخت.

این تازه‌ترین تهاجم اطلاعاتی ضد منافع دولت آمریکا محسوب می‌شود. بنا به اعلام مسؤولان آمریکایی، این تهاجم سایبری آوریل سال ۲۰۱۵ توسط مسؤولان اداره مدیریت پرسنل دولت فدرال که مسؤولیت رسیدگی به امور کارکنان بخش دولتی آمریکا را برعهده دارند، ردیابی شده است. برخی مسؤولان رسمی آمریکا اعلام کرده‌اند این حمله به احتمال زیاد در ماه دسامبر توسط سازمان اینترنتی چینی صورت گرفته است. به گفته مسؤولان آمریکایی، این دومین حمله اینترنتی گسترده است که توسط هکرهای چینی ضد منافع دولت آمریکا اتفاق افتاده است.

اداره مدیریت پرسنل فدرال آمریکا در ماه‌های اخیر ابزارهای اطلاعاتی و رایانه‌ای جدیدی به خدمت گرفته و با استفاده از آنها توانسته است این حمله سایبری گسترده را ۴ ماه پس از آغاز آن ردیابی و شناسایی کند. بنابراین باید گفت این حمله در دست زمانی صورت گرفته که آژانس در حال تجهیز به تدابیر امنیتی جدید بوده است.

وزارت دفاع آمریکا، پنتاگون، نیز به تنهایی وظیفه دارد از دست‌کم ۷ میلیون دستگاه مرتبط با شبکه‌های اقفورماتیک داخلی این کشور در برابر حملات احتمالی محافظت کند.

به همین علت کاخ سفید تلاش کرده است تدابیر بازدارنده‌ای برای مقابله با حملات سایبری اتخاذ کند اما سرعت کاخ سفید در این مسیر کاملا احتیاط‌آمیز و بسیار کند است.

یک مسؤول دولت آمریکا، که خواست نامش فاش نشود- اعلام کرد ما درباره آنچه برای محافظت از شبکه‌های اقفورماتیک و همچنین ارتقای همکاری در زمینه تبادل اطلاعات و داده‌ها میان بخش‌های عمومی و خصوصی انجام می‌دهیم، مذاکرات و رایزنی‌های زیادی داشته‌ایم اما اکنون تلاش می‌کنیم پاسخ مناسب دیگری برای مقابله با حملات باقلوه سایبری تهیه کنیم.

تحت پیگرد قرار دادن هکرها اولین گامی است که دولت آمریکا قصد دارد در این مسیر بردارد. سال گذشته ۵ عضو ارتش آزادیبخش خلق چین به ظن جاسوسی از ۶ شرکت آمریکایی تفهیم اتهام شدند. اما سرهنگ «بوید بارنو» که فرماندهی نیروهای آمریکایی و ائتلاف بین‌المللی در افغانستان را در فاصله سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۵ بر عهده داشته است، می‌گوید اینگونه اقدامات قضایی آثار بسیار محدودی در این مقام آمریکایی افزود: «شاید این اقدامات تا اندازه‌ای در رابطه با کشورها جنبه پیشگیرانه داشته باشد اما روی آوردن به اینگونه تدابیر برای جلوگیری از تهدیدهای سایبری در حال حاضر نمی‌تواند چندان کارآمد باشد.»

اصلی‌ترین مشکلی که در اینجا وجود دارد، این است که کسانی که مورد تهاجم سارقان اقفورماتیک سایبری قرار می‌گیرند، نمی‌دانند چه خطراتی آنها را تهدید می‌کند. حملات سایبری بسیار متنوع و متغیر هستند و دانستن اینکه در چه زمانی چه یادگیری باید به چه کسی داده شود، بسیار ابهام‌آمیز و کاملا اتفاقی است. دیوید بارنو افزود: «غالبا فراموش می‌کنیم وقتی از ضرورت یک پاسخ مناسب به حملات سایبری سخن به میان می‌آوریم، به راحتی نمی‌توانیم کارکنان بخش دولتی آمریکا را برعهده داشته باشیم.» برخی مسؤولان رسمی آمریکا اعلام کرده‌اند این حمله به احتمال زیاد در ماه دسامبر توسط سارقان اینترنتی چینی صورت گرفته است. به گفته مسؤولان آمریکایی، این دومین حمله اینترنتی گسترده است که توسط هکرهای چینی ضد منافع دولت آمریکا اتفاق افتاده است.

در پایان خاطرنشان می‌شود اکثر مطالب مطرح‌شده در گزارش انتشاریافته در روزنامه در روز ۲۰ خرداد ۹۴، واقعیت‌های ابرازشده در اظهارات خود مسؤولان وزارت نفت بوده است و عدم اعتقاد به توسعه پالایشگاه‌ها پس از اظهارنظر وزیر محترم مبنی بر اینکه «پالایشگاه‌ها سوخته نیستند» که مورد تحلیل بسیاری از کارشناسان حوزه انرژی قرار گرفت، بیان شده است. ضمن اینکه اعتقاد راسخ هر شخص به یک مبانی فکری مشخص را باید از روی عملکرد ایشان قضاوت کرد که تفکر مذکور به وضوح در جریان «چاراندیشی برای پالایشگاه ستاره خلیج فارس» مشاهده می‌شود. وزارتخانه‌ای که بارها در طرح پالایشی سیراف، ادعای ساخت این پالایشگاه در عرض ۳ سال را مطرح کرده، چطور نتوانسته است با گذشت ۲ سال از عمر خود حتی یک فاز از پالایشگاه ستاره خلیج‌فارس که آن را با حدود ۷۰ درصد پیشرفت فیزیکی تحویل گرفت، راه‌اندازی کند؟ این به معنای آن است که اعتقاد راسخی به استراتژیک بودن تولید بنزین و خودکفایی در آن وجود ندارد و ما حاضر به هزینه کردن جهت خاتمه یافتن بحث‌های «خطر تحریم در قطع واردات بنزین»، «بی‌نیازی از بنزین پتروشیمی‌ها» و نهایتا «بی‌نیازی از بنزین با کیفیت نامعلوم» نیستیم.

ابهامات طرح جدید پالایشی وزارت نفت

ادامه از صفحه ۵

اگرچه تخفیف ۵ درصدی خوراک واحدهای پالایشی کشور قابل مقایسه با رانت مورد اشاره در پتروشیمی‌های مذکور نیست، اما انتظار می‌رود وزارت نفتی که وظیفه تنظیم‌گری و تسهیل امور مرتبط با بخش خصوصی را دارد، در اجرای چنین طرح‌هایی که مشوق مالی آن از حقوق آحاد ملت گرفته می‌شود، نهایت برنامه‌ریزی اصولی و عمیق را در این زمینه به کار گیرد تا سودآوری همزمان بخش خصوصی و حرکت به سمت تکمیل زنجیره ارزش محقق شود نه آنکه به ارائه طرح‌هایی بپردازد که به قول شاعر: قدری اگر، قدری مگر، از کاشکی هم مختصر/ مخلوط کن اما و یاد شاید شود: شاید رود!

اگر به این مسیر بپردازد سال گذشته ۵ عضو ارتش آزادیبخش خلق چین به ظن جاسوسی از ۶ شرکت آمریکایی تفهیم اتهام شدند. اما سرهنگ «بوید بارنو» که فرماندهی نیروهای آمریکایی و ائتلاف بین‌المللی در افغانستان را در فاصله سال‌های ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۵ بر عهده داشته است، می‌گوید اینگونه اقدامات قضایی آثار بسیار محدودی در این مقام آمریکایی افزود: «شاید این اقدامات تا اندازه‌ای در رابطه با کشورها جنبه پیشگیرانه داشته باشد اما روی آوردن به اینگونه تدابیر برای جلوگیری از تهدیدهای سایبری در حال حاضر نمی‌تواند چندان کارآمد باشد.»

اصلی‌ترین مشکلی که در اینجا وجود دارد، این است که کسانی که مورد تهاجم سارقان اقفورماتیک سایبری قرار می‌گیرند، نمی‌دانند چه خطراتی آنها را تهدید می‌کند. حملات سایبری بسیار متنوع و متغیر هستند و دانستن اینکه در چه زمانی چه یادگیری باید به چه کسی داده شود، بسیار ابهام‌آمیز و کاملا اتفاقی است. دیوید بارنو افزود: «غالبا فراموش می‌کنیم وقتی از ضرورت یک پاسخ مناسب به حملات سایبری سخن به میان می‌آوریم، به راحتی نمی‌توانیم کارکنان بخش دولتی آمریکا را برعهده داشته باشیم.» برخی مسؤولان رسمی آمریکا اعلام کرده‌اند این حمله به احتمال زیاد در ماه دسامبر توسط سارقان اینترنتی چینی صورت گرفته است. به گفته مسؤولان آمریکایی، این دومین حمله اینترنتی گسترده است که توسط هکرهای چینی ضد منافع دولت آمریکا اتفاق افتاده است.

اداره مدیریت پرسنل فدرال آمریکا در ماه‌های اخیر ابزارهای اطلاعاتی و رایانه‌ای جدیدی به خدمت گرفته و با استفاده از آنها توانسته است این حمله سایبری گسترده را ۴ ماه پس از آغاز آن ردیابی و شناسایی کند. بنابراین باید گفت این حمله در دست زمانی صورت گرفته که آژانس در حال تجهیز به تدابیر امنیتی جدید بوده است.

وزارت دفاع آمریکا، پنتاگون، نیز به تنهایی وظیفه دارد از دست‌کم ۷ میلیون دستگاه مرتبط با شبکه‌های اقفورماتیک داخلی این کشور در برابر حملات احتمالی محافظت کند.

به همین علت کاخ سفید تلاش کرده است تدابیر بازدارنده‌ای برای مقابله با حملات سایبری اتخاذ کند اما سرعت کاخ سفید در این مسیر کاملا احتیاط‌آمیز و بسیار کند است.

یک مسؤول دولت آمریکا، که خواست نامش فاش نشود- اعلام کرد ما درباره آنچه برای محافظت از شبکه‌های اقفورماتیک و همچنین ارتقای همکاری در زمینه تبادل اطلاعات و داده‌ها میان بخش‌های عمومی و خصوصی انجام می‌دهیم، مذاکرات و رایزنی‌های زیادی داشته‌ایم اما اکنون تلاش می‌کنیم پاسخ مناسب دیگری برای مقابله با حملات باقلوه سایبری تهیه کنیم.

سایبری به سامانه رایانه‌ای یک نیروگاه هسته‌ای بود که می‌تواند منجر به ذوب رآکتور شود و خطرات فاجعه‌بار و مهیبی ایجاد کند.

اما به رغم اینکه تازه‌ترین حمله رایانه‌ای ضمن‌اقلع آمریکا در هفته گذشته ۷۵۰ هزار تن از کارمندان غیرنظامی وزارت دفاع (پنتاگون) را هدف قرار داد، روی آوردن به یک پاسخ نظامی برای مقابله با این حمله مساله‌ای نابجاست.

شاید یکی از روش‌های مناسب برای بازدارندگی از حملات سایبری احتمالی، روی آوردن به یک ضدحمله سایبری باشد؛ دیوس اقفورماتیک استاکس‌نت چند سال پیش تاسیسات هسته‌ای ایران را هدف قرار داد و از آن به‌عنوان یک جایگزین معتبر برای حملات هوایی یاد شد.

تنها مساله‌ای که در اینجا باقی می‌ماند این است که بتوان فقط هکرهایی را که عامل حمله سایبری بوده‌اند، هدف قرار داد و از آسیب رساندن به دیگر کاربران اینترنتی خودداری کرد.

دیوید بارنو تصریح کرد: «در زمینه هسته‌ای، برای مقابله با تهدیدهای احتمالی می‌توان به شمارش موشک‌ها یا مقایسه بمب‌افکن‌ها یا یکدیگر اقدام کرد اما در دنیای مجازی، نمی‌دانیم چه چیزی را بشماریم یا با یکدیگر مقایسه کنیم. هیچ کس نمی‌داند یک پاسخ مناسب یا یک تهدید یا حمله سایبری واقعی چیست.» دولت آمریکا به منظور ارتقای همهانگی و تقویت مقابله با حملات سایبری قصد دارد یک مرکز تجزیه و تحلیل تهدیدهای سایبری دایر کند. مرکز جدید تجزیه و تحلیل تهدیدهای سایبری دولت آمریکا وظیفه خواهد داشت در کوتاه‌ترین زمان ممکن شاخه‌ها و نهادهای مختلف دولت را از خطرات سایبری آگاه کند و به آنها هشدار دهد. این مرکز که به‌عنوان مرکز هماهنگی اطلاعات درباره حملات سایبری شناخته خواهد شد، ماموریت دارد اخبار و اطلاعاتی را که از طریق آژانس‌ها و نهادهای مختلف دولت جمع‌آوری می‌شود، ترکیب کند و تجزیه و تحلیل‌های خود را از حملات سایبری در اختیار نهادهای مربوط قرار دهد. یکی از نقش‌هایی که این مرکز جدید برعهده می‌گیرد این است که اطمینان حاصل کند اخبار و اطلاعاتی که درباره تهدیدهای سایبری وجود دارد، در پایین‌ترین سطح طبقه‌بندی شوند تا بتوان به راحتی و به سرعت آن را در اختیار سازمان‌ها و نهادهای مختلف دولت و حتی بخش خصوصی قرار داد. مرکز هماهنگی اطلاعات درباره حملات سایبری، هر سال بودجه‌ای بالغ بر ۳۵ میلیون دلار خواهد داشت و نزدیک به ۵۰ نفر در آن مشغول کار خواهند شد. حمله سایبری به «سونی‌پیکچرز» که بهار سال گذشته انتقامی افتاد مسؤولان کاخ سفید را متقاعد کرد دولت آمریکا در شرایط کنونی بشدت نیازمند ایجاد مرکز هماهنگی اطلاعات درباره حملات سایبری است. آمریکا امیدوار است بتواند با استفاده از این مرکز به تقویت انسجام و ارتقای هماهنگی تلاش‌های دولت آمریکا در مقابله با تهدیدها و خطرات اقفورماتیک کمک کند.

باراک اوباما، رئیس‌جمهور آمریکا خاطرنشان کرده است حملات سایبری یکی از جدی‌ترین خطراتی است که امنیت ملی آمریکا را تهدید می‌کند.

اما یقینا دغدغه‌ها و نگرانی‌ها مرتبط با مساله تهدیدهای سایبری و ضرورت اتخاذ تدابیر بازدارنده آنها پس از ریاست‌جمهوری باراک اوباما نیز به قوت خود باقی خواهد ماند. و لزوم اعتماد مشترکی در این زمینه وجود ندارد اما به تازگی یک فرهنگ‌لغت مشترک برای سخن گفتن در این زمینه در حال شکل‌گیری است؛ هر چند ما فقط در آغاز این راه قرار داریم».

خبرگزاری فرانسه

نقش آمریکا در شکل‌گیری داعش در سوریه و عراق

سیوماس میلنه: جنگ بی‌پایان با تروریسم که ۱۴ سال قبل توسط جورج بوش آغاز شد، با گذشت زمان، پیچیده‌تر می‌شود. هفته گذشته، محاکمه یک سوئدی در لندن به اتهام همکاری با تروریست‌ها در سوریه پس از روشن شدن نقش سازمان اطلاعات انگلیس در تجهیز تسلیحاتی همان گروه‌های شورشی که آن فرد متهم به کمک به آنها بود، به کلی بر هم خورد و آن پرونده ظاهرا به منظور اجتناب از دردسرساز شدن برای سرویس‌های اطلاعاتی بلاتکلیف رها شد. وکیل مدافع گفت ادامه محاکمه در زمانی که شواهد فراوانی دال بر حمایت وسیع دولت انگلیس از جناح مخالف مسلح سوری وجود دارد، بر خلاف عدالت است. آن کمک‌ها فقط شامل به‌اصطلاح حمایت غیرمرگبار ادعاشده توسط دولت انگلیس (شامل لباس‌های ضدگلوله و خودروهای نظامی) نیست بلکه پشتیبانی آموزشی و تدارکاتی و انتقال سری طیف وسیعی از تسلیحات را شامل می‌شود. در گزارش‌های موجود بیان شده است MI6 با سیا در انتقال تسلیحات از انبارهای تسلیحاتی لیبی برای شورشیان سوری در سال ۲۰۱۲ پس از سقوط رژیم قذافی همکاری داشته است. اکنون خاورمیانه به کانون توجهات در مساله تروریسم تبدیل شده است و در آنجا تروریست‌های امروز جنگجویان فردای داعش‌اند- و متحدان امروز دشمنان فردا- خواهند بود و این امر اغلب با تمایلات سیاستگذاران غربی مرتبط است. طی سال گذشته نیروهای آمریکا، انگلیس و دیگر قدرت‌های غربی به عراق بازگشته‌اند ظاهرا با این آرمان که گروه تروریستی فرقه‌گرای افراطی داعش را- که قبلا به «القاعده عراق» موسوم بود- نابود کنند، آن هم پس از تهاجم داعش به بخش‌های وسیعی از سرزمین عراق و سوریه و اعلام یک خلافت خودخوانده. اما در مبارزه پیشرفت چندانی نداشته است. ماه گذشته داعش وارد شهر «رمادی» عراق شد و در آنسوی مرزی که آنون فیلق ویژه تدارک نیروهای آن شهر «تدمر» در سوریه را تصرف کردند. جبهه النصره شاخه رسمی القاعده نیز موفقیت‌هایی در سوریه داشته است. برخی عراقی‌ها شکایت دارند که آمریکا را نظر به همه این وقایع دست روی دست گذاشته است. آمریکایی‌ها می‌گویند سعی دارند از تلفات غیرنظامیان اجتناب شود و ادعا می‌کنند موفقیت‌های چشمگیری داشته‌اند اما در خفا، مقامات رسمی می‌گویند نمی‌خواهند چنین به نظر برسد که مقر سنی‌ها را در یک جنگ فرقه‌ای هدف قرار می‌دهند و موجب ناخوری متحدان سنی‌شان در خاورمیانه شوند. یک گزارش اطلاعاتی سری آمریکا در آگوست ۲۰۱۲ مرداد ۹۱ به‌تازگی فاش شد، روشن می‌کند چگونه به اینجا رسیده‌ایم. در آن گزارش به طور مرموزی احتمال شکل‌گیری یک امپراتوری سلفی در شرق سوریه و یک «خلافت» تحت کنترل القاعده در سوریه و عراق پیش‌بینی- و عملا از آن استقبال- می‌شود. در این سند آژانس اطلاعات دفاعی به تفاوت شدید با ادعاهای غربی‌ها در آن زمان، از القاعده رفق (که تبدیل به داعش شد) و گروه‌های سلفی به‌عنوان «نیروهای عمده شورش در سوریه» نام می‌برد و روشن می‌شود «کشورهای غربی، دولت‌های خلیج‌فارس و ترکیه» از تلاش‌های جناح مخالف برای تحت کنترل درآوردن شرق سوریه حمایت می‌کنند. در گزارش پنتاگون با طرح «احتمال تشکیل یک امپراتوری سلفی اعلام‌شده یا نشده» آمده است: این دقیقا همان چیزی است که قدرت‌های حامی جناح مخالف به منظور منزوی کردن رژیم سوریه که عمق راهبردی گسترده شیعه (عراق و ایران) قلمداد می‌شود در پی آنند». این دقیقا همان چیزی است که ۳ سال بعد رخ داد. این گزارش یک سند سیاستی نیست، بشدت سانسور شده و ابهاماتی در نگارش آن وجود دارد اما مضمون آن به قدر کافی روشن است. با گذشت یکسال از شورش سوریه، آمریکا و متحدانش فقط از جناح مخالفی که می‌دانستند تحت کنترل گروه‌های فرقه‌ای افراطی است، حمایت نمی‌کردند بلکه برای حمایت از ایجاد نوعی «خلافت» به‌عنوان یک سپر سنی به منظور تضعیف سوریه- با وجود «خطرات عظیم» آن برای وحدت عراق- آماده بودند.

این بدین معنی نیست که آمریکا داعش را ایجاد کرد و قطعا برخی متحدان آن در خلیج‌فارس در این زمینه نقش داشتند. «جو بایدن» معاون رئیس‌جمهور آمریکا سال گذشته به این موضوع اذعان کرد. همچنین از زمان تهاجم آمریکا و انگلیس به عراق، القاعده در آن کشور حضور نداشت. آمریکا قطعا از وجود داعش در برابر دیگر نیروهای منطقه به‌عنوان بخشی از یک تلاش وسیع‌تر به منظور حفظ کنترل غرب بهره‌برداری کرده است.

با شروع اقدامات داعش در سر بریدن غربی‌ها و انتشار تصاویر خشونت‌های خود در اینترنت محاسبات تغییر کرد و دولت‌های خلیج‌فارس اکنون از گروه‌های دیگر از قبیل جبهه النصره در جنگ سوریه حمایت می‌کنند. اما این عاملت آمریکا و غرب در بازی با گروه‌های جهادی که غیرقابل کنترلی رسید به طوری که برخی افراد کوتوان به سختی توانستند با کمک مردم خود را به کنارهای جمعیت برسانند. نگاهی به پلاکاردهای در دست مردم و شعارهایی که با قاطعیت سر می‌دادند به خوبی مطالبه این روزهای مردم را نشان می‌داد. مردم کشورمان یکصدا خواهان عزت بودند. عدم سازش با آمریکایی که برای همیشه شیطان بزرگ است بزرگ‌ترین مطالبه مردم تشییع‌کننده شهدا بود که این روزها بیش از همه تیم مذاکره‌کننده هسته‌ای کشورمان باید به آن توجه کنند. مردم پلاکاردهایی در دست داشتند که روی آنها با نمایش تصویری از تانوت شهدا نوشته بودند «این سند جنایت کدخداست» همچنین جملات زیادی از امام خمینی(ره) در ضدیت با امپریالیسم جهانی و عدم سازش با آمریکا روی برخی پلاکاردها چاپ شده بود. یکی از دست‌نوشته‌های مردمی این بود «هر کس به وقت یاری رهبرش در خواب باشد با اگذ دشمن بیدار می‌شود» شعر خوانی حماسی و نوحه‌خوانی توسط محمود کریمی، مداح اهل‌بیت(ع) و سعید حدادیان هم حال و هوای ویژه‌ای به این مراسم داده بود.

■ تقلاون با اسلاگرد شهدای معترض به کاپیتولاسیون

محسن رضایی سخنران ویژه مراسم روز گذشته بود. او در سخنان خود به نکات قابل توجهی در پیام این مراسم اشاره کرد. تراکم در ایستگاه مترو ملت نیز تا حدی بود که عملا خروج مردم غیرممکن شده بود. جمع زیادی از مردم بالای میدان بهارستان برای استقبال از کاروان شهدا تجمع کرده بودند. در بخش دیگری از تهران، کاروان شهدای تازه‌تفحص‌شده حوالی ساعت ۱۶:۴۵ و در شرایطی که در حال رسیدن به سمت میدان بهارستان بود به دلیل ازدحام شدید مردم، در میله راه متوقف شد و مسیر حرکت و آمدن کاروان شهدا مسدود شد. در همین حین در میدان بهارستان گروه سرود رهپویان، سرود «برخیزید ای شهیدان راه خدا-» را اجرا کرد که با همخوانی و استقبال مردم مواجه شد.

■ کاروان شهدا به بهارستان رسید

کاروان شهدا به میدان شهدا رسید و از آنجا به سمت خیابان مجاهدین اسلام حرکت کرد با گذشت دقایقی از ساعت ۱۷ سرانجام کاروان شهدا در آغوش مردم و از در شمالی مجلس به میدان بهارستان رسید به دلیل ازدحام جمعیت حرکت کاروان شهدا دقایقی رهپیموی در شمالی مجلس متوقف شد. حضور خانواده شهدا، بویژه مادران شهدا در این مراسم قابل توجه بود. هیئات مذهبی نیز حضور پرشوری داشتند. ورود پیکرهای مطهر ۲۷۰ شهید کشورمان به میدان بهارستان با سخنرانی محسن رضایی فرمانده پاسایقه کشورمان تلفیق شد. جمعیت در حال اضافه شدن بود و ازدحام جمعیت به حد